

Efter en til Foredraget passende Sang tog Dr. H. F. Rørdam Ordet:

Tal. begyndte med den Bemærkning, at vi ved vore Møder, ved Siden af mere almindelige Skildringer af dansk Kirke- og Aandsliv, pleje at fremdrage Træk af det Steds kirkelige Historie, hvor vi samles. Ved Aalborg er der imidlertid den Mærkelighed, at Byen indtil en Tid efter Reformationen ikke laa i, hvad vi nu kalde Aalborg Stift, saa Byens og Stiftets Historie i et langt Tidsrum ikke har noget med hinanden at gjøre. Igjennem hele Middelalderen hørte Aalborg nemlig til Viborg Stift, medens Bispesædet var i Børglum. Den første evangeliske Superintendent, Hr. Peder Thomesen, boede, saa vidt vi kunne skjønne, først i Nykjøbing paa Mors<sup>1)</sup>, maaske fordi han der havde nær Forbindelse med sin tidligere

---

<sup>1)</sup> Dette fremgaar formentlig af Dueholms Diplom., S. 130. 133, naar dermed sammenholdes, at Hr. Peder Thomesen først 1542 vides at have faaet Bolig i Thisted.

reformatoriske Virkekreds, Salling, der kunde yde ham et vist aandeligt Rygstød i Løsningen af den vanskelige Opgave, der var ham stillet, nemlig at bringe Reformationens Grundtanker fra Papiret ud i Livet i det gamle Børglum Stift, der vel ikke var ham fremmed, da han inden det store Omslag i hans kirkelige Betragtning, der var fremkaldt ved hans Besøg i Vittenberg, havde været Munk i Børglum Kloster og vel ogsaa var født der i Stiftet, men hvor der dog ellers kun var gjort saa lidt for at skaffe den ny Tids Tanker Indgang i Hjærterne, medens Vendelboen Skipper Clements Ophidselse af Almuen havde bragt saa mange Lidenskaber i Bevægelse, at Opmærksomheden for Reformationens aandelige Side derved vistnok i væsentlig Grad var svækket. Da Mors imidlertid jo ikke er landfast med den øvrige Del af Stiftet, var Nykjøbing dog i Længden en mindre heldig Plads som Bispesæde, og dette har vel været Anledningen til, at Hr. Peder Thomesen 1542 tog Bolig i Thisted, hvor en dertil egnet Gaard var ham skænket af Kongen<sup>1)</sup>. Da han 1548 nedlagde det for ham saa brydsomme Superintendentembede, ophørte Thisted at være Bispesæde, idet hans Eftermand, Dr. Oluf Chrysostomus, tog Bolig i sin Fødeby Hjøring<sup>2)</sup>. Endnu i hans Tid hørte Aalborg til Viborg Stift, hvad bl. a. fremgaar af et Brev af 9. Juli 1552, hvorved Jacob Brockenhus til Nakkebølle, Lensmand paa Aalborghus, ifølge kongl. Befaling udlagde Superintendenten i Viborg, M. Kjeld Juel, to Kamre med Skorstene i Helligaands Hus i Aalborg »for hans Vaaning og Værested, naarsomhelst han hidkommer at udrette og bestille paa sit Embeds Vegne«. Derhos havde Lensmanden udlagt ham en Kjælder sammesteds til hans Øl og en Stald til 4 Heste samt Rum over Stalden til der at lægge Hø til Hestene<sup>3)</sup>.

Aaret efter (1553), døde ovennævnte Dr. Oluf Chryso-

---

<sup>1)</sup> Se K. S. 3. R. III, 383.

<sup>2)</sup> Se K. S. 3. R. III, 389.

<sup>3)</sup> Heise, Diplom. Viberg., S. 291.

stomns; hans Efterfølger som Superintendent i Vendelbo Stift, M. Laurits Nielsen Riber, udvirkede, at der blev anvist ham Bolig i Aalborg, idet Tilsynet med »Skoler og Lectier« sammesteds overdroges ham, medens Bispen i Viborg fremdeles skulde »have sin Befaling over Præsterne« i Aalborg og holde »Præstemode« der. Heri skete der dog allerede Aaret efter den Forandring, at Præsterne i Aalborg underlagdes Biskoppen i Vendelbo Stift, medens det forbeholdtes Biskoppen i Viborg fremdeles at forsamle de under Viborg Stift hørende Præster fra Omegnen af Aalborg i denne By, naar han havde noget at forhandle med dem<sup>1)</sup>. Et Minde, om at Hjøring en Gang havde været Bispesæde, bevarede dog endnu længe derefter, idet Bisperne fra Aalborg endnu langt hen i det 17. Aarhundrede holdt Landemode i Hjøring.

Efter disse og andre Oplysninger om Stiftsforholdene gik Tal. over til at give en Udsigt over Aalborgs Historie i Middelalderen, idet han bl. a. gjorde opmærksom paa, at den Omstændighed, at Aalborg i dette Tidsrum kun havde to egentlige Sognekirker, S. Budolphi og S. Peders, noksom viste, at den ikke var en Stiftsstad, da saadanne sædvanlig havde et i Forhold til Byernes Størrelse meget stort Antal af Sognekirker. Blandt Klostrene dvæledes især ved Vor Frue og Hellig Aands Kloster, hvilket sidste som Hospitalsstiftelse til en vis Grad bødede paa den store Trang, der i denne Del af Landet var til en mere ordnet Omsorg for syge og vanføre Mennesker<sup>2)</sup>. Imedens der er Tegn til, at Aalborg i den tidligere Middelalder har staaet i en ret levende Forbindelse med Norge — endnu fra 1365 haves et Brev angaaende kirkelige Forhold i Norge, udstedt i Aalborg af Kong Haakon (VI) Magnussen<sup>3)</sup> — er der fra den senere Del af Middelalderen mange Vidnesbyrd om Forbindelse med Tydskland. Af de os endnu bevarede mærke-

---

<sup>1)</sup> K. S. 3. R. III, 407—8.

<sup>2)</sup> Se Nyt hist. Tidsskrift V, 224.

<sup>3)</sup> Diplom. Norveg. I, Nr. 368.

lige Oplysninger om Guds Legems Lag eller Papegøjegildet i Aalborg<sup>1)</sup> fremgaar, at en ikke ringe Del af Gildets Medlemmer have været tyske Kjøbmænd<sup>2)</sup>.

Reformationen kom her, ligesom andensteds, som et Uvejr fra Sonden, men ledsaget af frugtbargørende Regn, som der haardt trængtes til. Den første os bekjendte Notits om evangelisk Forkyndelse i Aalborg er, hvad Skibykrøniken fortæller om en vis Jens Esbernson, Søn af en Kannik i Viborg, der med stor Kraft havde forkyndt den ny Lære i Aalborg, men ved et Ulykkestilfælde omkom under en Sejlad over Fjorden i Maj 1526. I Efteraaret s. A. kom Kong Frederik I til Aalborg og udstedte her det mærkelige Værnebrev for Hans Tavsens, der var det første Vidnesbyrd om, at det var Kongens alvorlige Forsæt fremtidig at beskyrme de evangeliske Prædikanter mod de Forfølgelser, hvorfor de vare udsatte fra de katholske Bispers og Prælaters Side.

Snart efter se vi, at Bølgerne gik højt, ikke blot i Viborg, hvor Hans Tavsens den Gang virkede, men ogsaa i Aalborg. Her som andensteds fremtræder Reformationen som en Folkebevægelse. Hr. Jens Ibsen, katholsk Sognepræst ved Budolphi Kirke, blev fordreven af Borgerne fra sin Kirke og maatte søge ud til Tranders for at holde sine Messer<sup>3)</sup>, medens Mester Morten Hegelund, hidtil Præst i Vorning i Viborg Stift, hidkaldtes som Evangeliets Forkynder i Aalborg. Om denne Mand vide vi, at han havde studeret udenlands. 1514 havde han taget Baccalaurgraden og 1517 Magistergraden i Rostock<sup>4)</sup>. I sidstnævnte Aar var det jo, at Luther optraadte med sin djærve Protest

---

<sup>1)</sup> C. Nyrop, Danmarks Gilde- og Lavsskraaer i Middelald. I.

<sup>2)</sup> Opmærksomheden henleledes paa den 1533 i Guds Legems Lag indtraadte »Jørgen Størning, anders geheten Jurgen Konyngk«, da denne sandsynlig er Stamfader til en af Aalborgs Biskopper, den i K. S. 4. R. I, 346 ff. omtalte Dr. Movrits Køning.

<sup>3)</sup> Ny kirkehist. Saml. II, 724 f.

<sup>4)</sup> Hofmeister, Die Matrikel der Univ. Rostock.

mod Pavedømmets Misbrug. Højest sandsynligt er det derfor, at Hegelund, inden han vendte hjem, er bleven berørt af den ny Tids Bølgeslag. Nok er det, at han her hjemme blev Evangeliets uforfærdede Forkynder. Naar man af Papegøjegildets Bog ser, at Gildet 1532 solgte sine Alterkar, er det et sikkert Vidnesbyrd om, at de katholske Sjølemesser, der hidtil havde spillet en saa stor Rolle i Gildets Ordning, nu vare ophørte. Men det er jo vel muligt, at den pludselige Overgang fra aandelig Trældom til Frihed, fra at være styret af andre til at skulle styre sig selv, her som andensteds har haft sine Farer. Vist er det i alt Fald, at Aalborg maatte gjennemgaa en frygtelig Skjærsild, inden den ny Tid havde fæstnet sig. Den 14. Sept. 1534 saa man i Aalborg nogle Krigsskibe stævne ned ad Fjorden. De lagde sig foran Slottet, som de begyndte at beskyde og snart tvang til Overgivelse. Det var den vilde Søhane, Vendelboen Skipper Clement, der med sine Mænd nu tog Regimentet i Aalborg. Det var jo — i alt Fald tilsyneladende — den fangne Kong Christierns Sag, han kjæmpede for. Borgerne gik ham derfor uden stor Betænkning til Haande, og Rejsningen blandt Almuen, der betegnedes ved Herregaardenes Plyndring og Brand, gik snart over hele Vendsyssel. Væbnede Bønderskarer samledes til Aalborg for at møde Herremændene, der havde samlet sig ved Svenstrup, en Mils Vej herfra. Den 16. Oktober 1534 skete det utrolige, at de uøvede og slet væbnede Bønderskarer slog de pansrede Riddere, hvoraf mange maatte bide i Græsset, og nu bredte Rejsningen med Brand og Ødelæggelse sig vidt og bredt over Midt- og Vestjylland. Men den 18. December 1534 kom Hævnens Johan Rantzaus og hans tyske Landsknægtes Skikkelse, efter at de i forbavsende kort Tid havde tilbagelagt Vejen fra Lybek til Aalborg. Byen, der da var omgivet af Volde og Grave, blev indtaget ved Storm, og et frygteligt Blodbad anrettedes. Salmedigteren Hans Thomesen siger i sin Ligtale over Christian III, at alle Byens Borgere blev dræbte for deres

Oprørs og Opsætsigheds Skyld<sup>1)</sup>. Slet saa galt er det dog maaske ikke gaaet til, da en Del ved Flugt synes at have unddraget sig Blodbadet. Men det kan ikke betvivles, at Staden har faaet et Knæk, som det har været vanskeligt at forvinde.

Da der atter var kommen Fred i Landet efter den ødelæggende Grevefejde, og Reformationen havde sejret, besøgte Kong Christian III Aalborg i Foraaret 1537, og det var herfra han »Tirsdag efter Misericordias« tilskrev Kurfyrst Johan Frederik af Sachsen og bad om at faa »Doctor Bummeranus« herind til Landet, for at bringe Kirkeforholdene paa en bedre Fod<sup>2)</sup>. Opfyldelsen af denne Begjæring blev i høj Grad betydningsfuld for den danske Kirke, da det ikke kan betvivles, at Bugenhagen — thi det er ham, der menes — ved sin Erfaring og Autoritet har hjulpet til, at meget vedrørende Kirken og Universitetet har faaet en bedre Skik paa sig, end det vilde have faaet uden hans Bistand.

At det i Aalborg — vistnok især ved M. Morten Hege-  
lunds trofaste og udholdende Arbejde — er lykkedes at  
bringe de evangeliske Grundsætninger til fuld Gyldighed i  
Kirken og Skolen, fremgaar formentlig af nogle Vers, hvor-  
med Skriveren i ovennævnte Guds Legems Lag 1543 slut-  
tede sin Regnskabsbog. Her hedder det nemlig:

Kjære Brødre og Søstre, gjører eder retligen glade,  
Og beder Gud vor Fader om Barmhjertighed og Naade,  
At han os vil styrke i en christelig Tro  
Og give os for Christi Skyld Glæde og Ro.  
Haver og hverandre christelig af Hjertet kjær,  
I By og uden, baade hjemme og her.  
Haver god Endrægt og rette christelige Fagte,  
Ingen hinanden skal forsmaa eller foragte,  
Ikke den fattige den rige, ikke den rige den arme,

---

<sup>1)</sup> Kong Christian den Tredies Hist. v. Krag og Stephanus I, 441.

<sup>2)</sup> Schumacher, Gel. Männ. Briefe, I, 218.

Saa vil sig Gud over os forbarme.  
Dette beder og raader eder Christiørn Skriver.  
Jeg haaber, at vi Guds Børn evindeligt bliver  
For Jesu Christi Værdskyld og Død aleneste,  
Og ikke for nogen vores egen Fortjeneste!

Man vil bemærke, at ethvert Spor af Papisme her er forsvundet, medens Gildets Skriver fuldt ud gjør sig til Tolk for de Grundsætninger, som ved Reformationen havde vundet Borgerret i den danske Kirke.

Efter at Tal. endnu havde fremdraget flere Træk af Kirkelivet i Aalborg i Tiden nærmest efter Reformationen, sluttedes Mødet med Sang samt med Tak til dem, som dels ved deres Bistand, dels ved deres Nærværelse havde bidraget til at gjøre Mødet festligt for Deltagerne.

---